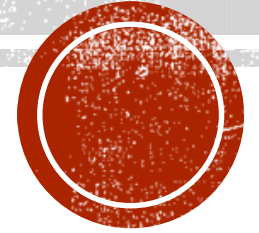

ULUSLARARASI ÖRGÜTLER

7. HAFTA

Doç. Dr. Erdem DENK

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİSTEMİNİ OLUŞTURAN UZMANLIK ÖRGÜTLERİ

- Uluslararası örgütlerin kuruluş nedenleriyle ilgili argümanlar hatırlandığında, bu gibi yapıların genellikle “işbirliği” gerektiren “teknik” alanlarda tüm dünya devletlerinin ve hatta birey grupları dâhil tüm siyasi aktörlerin “ortak” sorunlarını çözmek için kurulduğu ve faaliyet gösterdiği kabul edilmektedir. Giriş bölümünde ele alınan *liberal örgütlenme teorilerini* çağrıştıran bu yaklaşıma göre, ticaret ve ekonomik ilişkiler, eğitim ve sağlık, kültürel miras, çevre koruma, meteoroloji ve iklim, ulaşım ve iletişim gibi pek çok ortak sorun ya da düzenleme alanı, zaten egemen devletlerin tek başına üstesinden gelemeyecekleri sorunlara işaret etmektedir. Dolayısıyla sınırları aşan bu sorunları/konuları siyasi çekişmeleri bir kenara bırakarak “ortak yarar/çıkar” adına birlikte ele almak en doğrusudur ve Uzmanlık Örgütleri de zaten bunun için kurulmuştur.

GENEL ÖZELLİKLER

- Günümüzde sayıları 15 olan Uzmanlık Örgütleri, BM'nin benimsediği çok farklı toplumsal, ekonomik, kültürel ile eğitim, çevre ve sağlığa dair çeşitli konularda küresel denebilecek ölçekte kurulmuşlardır. Üyeleri de büyük ölçüde örtüşen bu yapılar, BM'nin birer uzmanlık/ihtisas kuruluşu olmanın da verdiği meşruiyet ve kuşatıcılık zemininde birçok küresel sorunun/konunun ele alındığı platform niteliği kazanmış durumdadır. Nitekim her bir örgüt kendi alanında bağlayıcı olan ya da olmayan kimi karar, ilke, kural, standart veya çerçeve metin tespit etme yetkisine sahiptir.

KÜRESEL İLETİŞİM-ULAŞIM-KÜLTÜR- ALTYAPI AĞLARINI OLUŞTURAN ÖRGÜTLER

- Evrensel Posta Birliđi
- Uluslararası Telekomünikasyon Birliđi
- Uluslararası Denizcilik Örgütü
- Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü
- Dünya Meteoroloji Örgütü
- Dünya Sağlık Örgütü
- Dünya Turizm Örgütü
- BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

KÜRESEL İLETİŞİM-ULAŞIM-KÜLTÜR- ALTYAPI AĞLARINI OLUŞTURAN ÖRGÜTLER

- “Teknik” her bir konu küreselleşme dinamiklerinin ihtiyaç ve beklentileri çerçevesinde düzenlenmekte ve getirilen çözümler de bu örgütler üzerinden kazandıkları “uluslararası” meşruiyet halesiyle ve de üye devletler üzerinden/eliyle tüm dünyada yaygınlaştırılabilmektedir. Üstelik egemen devletler arası işbirliği ya da tahakküm mekanizması olmanın çok ötesine geçen bu yapılar, dünyadaki eşitsiz sosyo-ekonomik koşulların giderilmesinden ziyade bu gibi sorunları küresel zeminde derinleştirerek tek tip, merkezi ve hiyerarşik bir küresel yapı inşa etmektedir. Zira, buna göre, 19. yüzyıldan itibaren merkezi ulus(al) devletler üzerinden örgütlenen uluslararası sosyo-ekonomik düzenin özellikle 1970’lerde tıkanmasıyla hızlanan küreselleşme süreci, temelde sosyo-ekonomik sistemin bu kez küresel düzeyde merkezileştirilmesinden başka bir anlama gelmemektedir.
- Her durumda kesin olansa, ekonomiden gıdaya, kültürden sağlığa, meteorolojiden ulaşım-iletişime, sosyal hayattan turizme birçok alanda birer hükümetlerarası (klasik) örgüt olarak çalışmalar yapan ve tavsiye kararları alan bu örgütler, tıpkı ECOSOC gibi, artık çalışmalarını tüm ilgililerin ve paydaşların (devlet-dışı aktörlerin) görüşünü alarak yürütmektedir. Dolayısıyla, faaliyetlerinin niteliğiyle ve anlamıyla ilgili tartışmalar bir yana, yine tıpkı ECOSOC gibi Uzmanlık Örgütleri’nin de “küresel yönetim” tartışmalarının merkezinde yer aldığı açıktır.

KÜRESEL EKONOMİ-TİCARET-FİNANS AĞLARINI OLUŞTURAN ÖRGÜTLER

- Gıda ve Tarım Örgütü
- Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
- BM Sınai Kalkınma Örgütü
- Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü
- Uluslararası Çalışma Örgütü
- Bretton Woods İkizleri ve Dünya Ticaret Örgütü

KÜRESEL EKONOMİ-TİCARET-FİNANS AĞLARINI OLUŞTURAN ÖRGÜTLER

- BM'nin kuruluş süreci bağlamında vurgulandığı gibi, özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren filizlenen ulusal/merkezi devletlere dayalı uluslararası liberal sosyo-ekonomik düzen, yayılmacı devletlerin durdurulması ve statükonun yeniden tesis edilmesinin siyasi sembolü olan MC döneminde bir ölçüde şekillenmişti. Temel hedef, “serbest ticaret” ilkesi temelinde kurulan sıkı ekonomik ilişkiler çerçevesinde “egemen” merkezi devletlerin ve ulusal ekonomilerin birbirine eklemlenmesi ve sistemik bir bütün oluşturmasıydı. İngiltere ve özellikle ABD de tüm bu sistemin sosyo-ekonomik ve siyasi ağırlık merkezine doğru yükselmekteydi. Ne var ki, barış antlaşmalarının çözmek bir yana derinleştirdiği siyasi krizler sonucunda yayılmacı hareketler tekrar başladı. Bu, Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan daha doğrusu kurulmaya çalışılan statükonun/barışın bozulması anlamına geliyordu. Buna bir de *1929 Ekonomik Bunalımı*'nin istikrarsızlaştırıcı sonuçları eklenince sistemik sorunlar iyice belirginleşti. Zira devletlerin korumacı ekonomi politikalara dönmesi uluslararası ticareti daralttığı gibi, “serbest ticaret”i de sekteye uğratiyordu.

KÜRESEL EKONOMİ-TİCARET-FİNANS AĞLARINI OLUŞTURAN ÖRGÜTLER

- Birçok ülkede ciddi ödemeler dengesi sorunu da baş göstermişti. Bu gelişmeler, Avrupa-merkezli “eski” sistemin uluslararası sosyo-ekonomik ve siyasi yapının ağırlık merkezinde artık yer alamayacağını kesin göstergeleri olarak değerlendirildi. Nitekim İngiltere ve özellikle de ABD’nin İkinci Dünya Savaşı sürecinde somutlaştırdığı bu anlayışa göre, 1929’un yarattığı/tetiklediği/gösterdiği temel iktisadi sorunları aşmak için atılması gereken adımların başında uluslararası para sisteminin yeniden düzenlenmesi geliyordu. Öyle ki, sıklaşan devalüasyonların yarattığı iktisadi ve ticari sorunları aşmak için hem parasal istikrarın sağlanması hem de stabil bir para değişim sisteminin kurulması elzem görülmeye başladı. Buna göre, uluslararası ödemeler sisteminin yeniden inşasıyla istikrarlı bir uluslararası iktisadi ve ticari sistem yaratılması, dünya ticaretini geliştirmekle kalmayacak, herkes için adil, öngörülebilir ve istikrarlı bir uluslararası ticari/iktisadi değişim sistemine sahip olmak da mümkün olacaktı.

